

МИЛАН ДРАГИЧЕВИЋ
(Бања Лука)

О ПРОЗОДИЈСКИМ ОДНОСИМА У ПРОКЛИЗИ У ГОВОРУ СРБА ЛАПАЧКОГ ПОЉА

У раду се излаже грађа која илуструје односе у проклизи у говору једног мањег српског ареала из источне Лике. Блискост тамошњег стања приликама које владају у главнини других говора источнохерцеговачког типа, сматра аутор, толика је да ниједна од ситнијих неподударности не заслужује издвајање у ред оних дискриминанти по којима се говори тога дијалекта дијеле на југоисточну и сјеверозападну скупину ових говора.

а. УВОДНА БИЉЕШКА

0. О томе да говор житеља овога мањег крашког поља из потпљешевичког предјела у источној Лици¹ зна за оба начина преношења акцената на проклитике,² као и о томе да та помјерања — слично стању у другим говорима источнохерцеговачког типа и књижевном језику нашем — иако прилично честа, представљају ипак факултативну појаву,³ има података у научној литератури. Један њихов дио већ сам саопштио у радовима у којима су разматрана акценатска својства појединих категорија ријечи овога говора,⁴ а подоста их је разасуто и у појединим одјељцима монографије *Говор личких жекаваца* (СДЗб,

¹ Све до познатих догађаја из августа 1995. г., кад је хрватска војска у операцији познатој под именом „Олуја“ протјерала српско становништво из тих крајева, у свих шест насеља Лапачког поља (*Доњи Лапац, Дндоље, Бировача, Оравац, Гајине, Горњи Лапац*) живјели су готово искључиво Срби.

² Прасловенско (старо) и новоштокавско (ново).

³ О узроцима који на то утичу писано је у нашој науци доста. По проф. П. Ивићу „на ово може утицати слабија семантичка одн. синтаксична повезаност, а такође и мања фреквенција синтагме или већа дужина њених делова“ (в. *Расправе, студије, чланци*, 1. *О фонологији*, Целокупна дела, књ. X/1, Сремски Карловци — Нови Сад, 1998, 483). За нека друга објашњења исп. М. Николић, *Говори србијанског Полимља*, СДЗб, књ. XXXVII, Београд, 1991, 29-30. и тамо поменуто литературу.

⁴ Исп. Јужнословенски филолог, књ. XLIV (1988), 73-88. и књ. XLIX (1993), 155-174, Зборник МС за филологију и лингвистику, књ. XXXIV/1 (1991), 143-154. и

књ. XXXII, 7–241). Овај прилог, посвећен успомени на академика Павла Ивића, представља покушај да се груписањем на једном мјесту најрелевантнијих података односи у проклзи у томе идиому потпуније прикажу, а самим тим и употпуне спознаје о прозодијским особинама једног од најистуренијих говорних ареала у западним српским просторима. Ево како поменути односи изгледају у свјетлу прикупљених података.⁵

6. ГРАЂА

6.1. Прасловенско (стјаро) љреношење

1. За ову врсту преношења — у већој или мањој мјери — знају поједини облици именица мушког рода ових акценатских категорија:

а) тип *вр̑аг–вр̑ага*: *љ бр̑к, ѓд вч̑јѣка, за вр̑ага, на вр̑аи, љза вр̑аиа, на в̑ука, љз гр̑ада, кр̑ѓз гр̑адѣ, љ гр̑адѣ, дан љд дан, љз дана љ дан, љрѣда дан, на ждр̑ак, на зид, љ-зида, с̑а зида, за зубе, љрѣш к̑ума, љ к̑љн, љ л̑ад, љрѣд мр̑ак, љ мр̑ак, на љлѣс, на р̑адѣ, љ рѣдѣ, љд рѣи, љ свч̑јѣш, за с̑ина, ѓ-смр̑ада, љ снѣгк, љ с̑иан, ѓ-с̑иѣда, љд-љљр, љ љљр* и сл.;

б) тип *ст̑ир̑иц–ст̑ир̑ица*: *љ Бѣч, љ г̑ај, љдѣи к̑љч, љ Нѣш, на н̑ѓжш/н̑љжш, на љањ, љ Рѣм, на с̑љљи, љ с̑љдѣ, за ш̑иѣи*, итд.;

уз обавезно: *за љљи, на љљи, љдѣи љљи*;

в) тип *б̑ѓг–б̑ѓга*: *љ б̑ѓј, на бр̑ѓдѣ, кр̑ѓз др̑ѓбѣ, на лѣдѣ, љдд лѣдѣ, љ л̑ѓв, на м̑ѓсѣ/м̑љсѣ, љдд мусѣом, за н̑ѓс/н̑љс, љз н̑ѓс, љ р̑ај, за р̑ѓгк, за роге, љ роге, љ р̑ѓв, љ р̑ѓдѣ, ѓ-љѓора д̑ѓ љѓора* и др.;

уз исто тако редовно: *на кр̑ај, н̑ис кр̑ај, ѓѣи краја, љрѣш кр̑ај, окд рогљ, на рогљ/розч̑јѣ*;

г) тип *в̑ѓ–в̑ѓла*: *љ д̑ѓ, за д̑ѓм, љ д̑ѓм, љ см̑и, на с̑љѓ, љд-с̑љѓ*, уз такође обично: *љз дол̑ѓв̑а, ѓд вол̑ѓв̑а*;

д) тип *б̑љбањ–б̑љбња*: *љ б̑љбањ, љ вр̑исак, љ жр̑вањ, на л̑акаѣ, љ л̑акаѣ, љ љљљањ*;

књ. XXXVI/1 (1993), 153–158, Нови љетопис СКПД „Просвјета“, бр. 1, Загреб, 1990, 26–34. и Зборник II, Педагошка академија, Бања Лука, 1994, 201–215.

⁵ Главнина података које овдје излажем прикупљена је приликом дијалектолошких истраживања повремено вршених у томе крају у раздобљу од 1977. до 1985. године. Један дио записан је и у Бањалуци 1995. г. приликом дужих разговора са становницима овога краја које су поменути догађаји из августа те године покренули са њихових матичних огњишта. И у једном и у другом случају подаци су биљежени у говору аутентичних представника локалног идиома, због чега се могу сматрати потпуно поузданим.

ђ) тип *вјештар-вјештира*: *зѧ нокаѡ/нукаѡ, ѡдд нокѡм, ѡ рогѡљ, ѡ шрошак, ѡ ћошак*, напоредо са: *нѧ вјештар, нѡз вјештар, ѡ вјештар, кѡ-Задра, ѡ Задар, ѡз Лайца, ѡ Лайац, нѧ угаљ, ѡ Шабац*;

е) тип *нѣћѧк-нѣћѧка*: *ѡ вршѡј, кѡрѧк ѡд корѧк, ѡ мјесѣц дѧнѧ, ѡ разѡм се дјѣцо*, уз једнако често: *ѡде ѡ љешнике, нѣбу ѡдд облѧке, брѡѡ ѡд ујѧка* и сл.;

ж) рјеђе и тип *дјѣвѣр-дјѣвера*: *ѡдд бусѣн, ѡ ѣвола, ѡ Дунѧв, нѧ камѣн, ѡ кремѣн, зѧ сѡожѣр*.

2. Од именица средњег рода за овај тип преношења знају углавном облици именица из акценатских категорија *ѡко-ѡка* и *мѣсо-мѣса*, с тим што треба нагласити да су ова помјерања лексички ограничена, пошто знатан број именица ових двију акценатских категорија зна искључиво за ново (ослабљено) помицање нагласака. Исп.:

ѡ Билу, нѧ брдо, ѡдд брдѡм, дѡ грла, ѡдд грло, ѡ грло, ѡ коло, ѡс кола, ѡ колу, нѧ небу, зѧ око, ѡ око, ѡрѣко ѡоља, ѡ ѡоље, кѡѡ ѡрошѧ, ѡс ѡрошѧе, слѡво ѡд слово, ѡ-срца, ѡ срце, нѧ уво, ѡдд ува дѡ ува, ѡ уво;

са:

ѡз блаѡѧа, ѡ блаѡѡ, ѡ блаѡѡу, нѧ врѣлу, ѡ-жѡѡѧа, ѡ жѡѡѡ, ѡ жѡѡѡу, ѡддѡ кола, ѡ кола, зѧ колѡјѣ, ѡ колѡма/колѡјѣ, нѧ ѣѡѡѡ, ѡз мјѣѡѧа, нѧ мјѣѡѡѡу, ѡ мјѣѡѡѡу, ѡ ѣѡдра, ѡ-сала, ѡдд уља, нѧ уљу, ѡ чуду;

односно:

крѡј грѡбѡља, ѡ грѡбѡље, ѡ-злѡѡѧа, нѧ кѡљу, ѡ мѡре, ѡ мѡру, ѡ мѡсо, нѧ ѡѡво, ѡ сѡјѣно, ѡдд шѣлу/шѡјѣлу, крѡс шѡрѧе, ѡ шѡрѧе;

са:

зѧ здрѡвѡље, ѡ здрѡвѡље, нѧ слѡвљу, нѧ сѡнцу, ѡдд сѡнцу.

Имам у грађи и фразу: *ѡдд јуѡѡра дѡ мрака*, а од именица с тзв. неједнакосложном промјеном форме: *ѡ-дрѡѡѧа* и *ѡ рамену*, напоредо са изгледа обичнијим: *ѡз бурѡѧа, ѡ бурѡѡѡу, нѧ дрѡѡѡѡу, ѡ рамену*.

3. Код именица женског рода прасловенско помјерање акцената на проклитике остварује се:

а) с облика ак. једн. и ном.-ак. множ. оних именица на -а које припадају акценатским типовима *змиѡја-змиѡјѣ* и *глѡва-глѡвѣ*, а код којих се у наведеним падежима остварују акценатске алтернације типа: $\text{`} > \text{``}$, односно $\text{'} > \text{`}$:⁶

нѧ воду, ѡдд воду, ѡ воду, ѡ гору, сѡѡѡѡ ѡдд-даску, нѧ даске, крѡ-земљу, нѧ земљу, ѡдд земљу, ѡрѣ-зору, ѡ зору, ѡ иглу, зѧ игле, ѡ ногу/нугу, мѣћ-ноге, нѧ нуге, ѡ росу;

⁶ Да све именице које припадају овим дјвѡма категоријама не знају за ове алтернације, видљиво је из грађе коју сам изложио у ЗФЛ, књ. XXXIV (1991), 144–145.

на вѡјску, ѡрѣд вѡјску, ѡ вѡјску, на главу, ѡд главу, ѡ главу, на грѡну, ѡ грѣду, на зѡму, ѡ зѡму, за ѡвце, ѡд ѡвце, ѡ ѡѡте, за рѡку, ѡд рѡку, на рѡке, ѡ рѡке, за свѡње, ѡ срѡјѣду, на сѡрѡну, нѡза сѡрѡну, ѡ сѡрѡну;

б) у поприложеним формама: *набрзѡну, ѡвисѡну, ѡширѡну, насрамошѡу/насрамушѡу* (= силом, невољно) од којих је ова последња нарочито фреквентна, те

в) с појединих форми једносложних и двосложних именица на -ѡ наставак, обично оних које припадају акценатским типовима: *каѡ-каѡи, нѡћ-нѡћи, врлѡи-врлѡиши* и *јѡсѡн-јѡсени*:

на влѡси, ѡд глади, ѡ-жѡћи, вѡла нѡ каѡ, каѡ ѡд каѡ, на мѡси, ѡ мѡси, за рѡјѡч, ѡрѡћи на сѡвар, ѡ ѡјѡв, ѡсѡ-чѡсиши;

ѡ зѡби, ѡ лѡжш, ѡд косѡи, ѡи косѡи, ѡ косѡи, би ѡ крви, ѡ крѡ, ѡ дѡн ѡ нѡћ, ѡрѡд нѡћ/нућ, ѡ ѡѡћ, ѡ рѡжш;

ѡ буѡд, ѡ врлѡи, ѡ врлѡиши, ѡ несвѡјѡси, ѡ ѡамѡи се дѡѡо;

ѡрѡла ѡ-жалосѡи, ѡд јѡсѡн, ѡ јѡсѡн, на лудѡси, ѡ лудѡси, ѡ радѡси.

4. У духу овог преношења помјерају се акценти на проклитике и с ових замјеничких форми:

а) врло често с облика инстр. једн. личних замјеница *ја, ти* и *себе*: *за мѡм, ѡрѡда мѡм, сѡ мѡм, за шѡбѡм/шебѡм, ѡд-шѡбѡм, ѡрѡ шѡбѡм/шебѡм, за собѡм/себѡм, ѡрѡ-собѡм/себѡм* и сл.;

б) с акузативних облика *њу* и *њи(х)* кад испред њих стоји двосложна проклитика: *нѡза њу, ѡрѡда њу, ѡза њу, мѡћу њи, ѡрѡда њи*, итд.;

в) с облика ген. или акуз. замјенице *шиѡ/шиѡ* у примјерима типа: *за шѡи ѡ, ѡ-шѡи радѡи, ѡ-шѡи ѡн, ѡ-шѡи шѡ*, и

г) у случајевима кад се облици одричних замјеница *нѡко, нѡшѡ* растављају приједлозима: *нѡ за кѡм, нѡ с кѡм, нѡ о-шѡи, нѡ шѡи, нѡ о чем.*⁷

4.1. Напомене:

а) Краткосилазни нагласак (˘) јавља се често и на првом слогу двосложних и вишесложних проклитика кад се оне нађу испред енклитика: *крѡза ме, наѡда ме, ѡдѡда ме, ѡрѡда ме, ѡза ме, ѡрѡда ше, ѡза ше, ѡзмећу се, мѡћу се, наѡда се, нѡза се, ѡдѡда се, ѡрѡда се, крѡза њ, нѡза њ, ѡрѡда њ, ѡза њ, ѡрѡда нас, мѡћу нас, ѡза вас* и сл.

б) Једносложне проклитике испред енклитике *њ* јављају се обавезно с дугосилазним акцентом: *за њ, на њ, ѡд њ, ѡ њ*.

⁷ Аналогно овим ликовима мјестимично се јављају и инструменталне форме замјеница *нѡко, нѡшѡ* типа: *нѡ с кѡм, нѡ шѡи* (исп. и СДЗб, књ. XXXII, 150).

5. Код бројева и бројних израза поменути модел помјерања акцената посвједочен је у овим случајевима:

а) у везама сачињеним од проклитика и неког од основних бројева од 1 до 10: *за два, ђ-два, љ двије, ђ-џри, нѝ иѝи — нѝ шѝи, љ седам, ђд осам, љ девѝи, љ десѝи*, итд.;

б) у вишечланим конструкцијама типа: *двадѝес ѝ два, двадѝесѝи ѝ џри, џриѝес ѝ иѝи, сѝо шездѝесѝи ѝ седам, џриѝѝа седамдѝесѝи ѝ иѝи*, и др.;

в) у изразима типа: *ѝд двоје — ѝд џроје, на двоје, на чеѝверо*, односно: *дваес ѝ двоје, ѝдѝесѝи ѝ џроје*, те

г) у случајевима кад се бројни прилог *ѝо/ѝола* нађе иза проклитика: *дѝ ѝд ѝѝѝе, на ѝд ѝѝѝа, седам ѝ ѝд, чѝек ѝ ѝд, дѝи ѝола нѝѝи*, и сл.

6. У глагола је овакво преношење ограничено на проклитичке везе (обично се ради о ријечци *не*) с појединим формама презента глагола *ваљѝи*: *нѝ ваљѝи, нѝ ваљѝа, нѝ ваљѝѝе нѝѝѝа*, затим на везе проклитика с облицима 2. и 3. лица једн. аориста неких глагола: *нѝ бѝга, нѝ бѝје,⁸ нѝ донесе/дунесе, шѝѝд нѝ закѝчи?, нѝ креснѝ, да нѝ луйѝ ѝаѝѝо, да нѝ оѝазѝ, нѝ рече* и сл., односно на везе с формама глаголских придјева радних мањег броја глагола (најчешће с формама глагола бити): *јѝдан нѝ бѝѝо, бѝла нѝ бѝла, ѝ бѝло ѝаѝѝо, нѝ дѝ (= дао) ѝи бѝѝѝ, лѝжѝа — нѝ лежѝа*.

7. Помјерање с прилога забиљежио сам у: *нѝ кашњѝ нѝје бѝло бѝѝѝ, ѝ ѝрво су бѝла ѝрѝла, нѝ ѝрије нѝје бѝло*.

б.2. Новоѝѝокавско (ново) ѝрѝношење

8. Осим у случајевима презентованим у појединим одјѝљцима т. 1, остварује се и у везама проклитика с неким облицима именица мушког рода које припадају слѝдећим акценатским типовима:

а) типу *рѝѝ-рѝѝа*: *на ѝѝа, кѝд браѝѝа, ђд браѝѝа, крај дједа, на длан, на дланѝѝе, на збор, љ збор, ѝ клин, љ клин, кѝра дѝи крува, љ крув, на мразѝ, на ѝрсѝи, дѝи ѝрсѝѝа дѝ ѝрсѝѝа, љ раѝи, љ раѝѝѝ ѝрѝѝѝе, љ свѝѝѝѝе*;

б) типу *рѝѝ-рѝѝа*: *на бок, за вр, на вр, ѝѝд вр,⁹ за грм, ѝѝд грм, љ грѝѝѝ, љ збѝѝѝѝ, на коњѝѝѝѝ/куњѝѝѝѝ, на коњѝѝѝѝ/куњѝѝѝѝ, љ кош, на крсѝи, за мач, ѝѝ-сноѝ, љ ѝѝѝ, љ ѝраѝи, љ ѝѝѝ, љ ѝѝѝѝѝ, на ѝѝѝѝѝ*;

⁸ Искључиво у оваквим везама хабиѝуалног типа, при чему се хабиѝуално значење схвата у оном смислу у којем је на ѝѝѝа упуѝио проф. П. Ивић (в. *Говор галиѝѝѝѝѝ Срба*, СДЗб, књ. XII, Београд, 1957, 383–384). Иначе је: „*Не би је, ваљѝ, да ми је на нѝс наѝѝѝѝѝ.*“

⁹ На то да именице *вр* (= врх) и *сѝѝѝ* припадају у овоме говору наведеној акценатској категорији скренуо сам пажњу у ЈФ, књ. XLIX (1993), 159.

в) типу *лôгор-лôгора*: *из лôгора, у лôгор, у мājсѣторā ѣô, на ѣен-цер*;

г) типу *ѣрāзнѣк-ѣрāзнѣка*: *у ѣлѣвнѣак, на ѣрāзнѣк, зāвукā ѣô-сѣѣôл'нѣак, и*

д) типу *сѣѣрāц-сѣѣрāцa*: *у клинац, на ѣāлцу, сā чāвла.*

9. Код именица средњег рода, осим у примјерима изложеним у т. 2, спроводи се и у везама: *на дно, на дну, ѣрѣ дну, на зло, у зло, односно: у брвна, ôд брвāнā, у гôвна, из говāнā.*

10. Најчешће се, ипак, спроводи у конструкцијама које чине проклитике с појединим облицима именица женског рода из акценатских категорија *кнѣга-кнѣгѣ, ѣрāвда-ѣрāвдѣ, ѣѣѣѣѣ-ѣѣѣѣѣ* и *смрѣ-смрѣи*:

кôд бабѣ, у бачви, ѣôд буквôм, на вāѣри, у вāѣри, ôд вунѣ, на жици, зā кацôм, у каци, у кнѣзи, на крави, ѣôѣ крушкôм, кôѣ ку-ћѣ/кô-ћѣ, на кући, ѣрѣѣ кућôм, у кућу, у лиѣри, из локвѣ, на локву, у локви, ѣôѣ ѣушкôм, у соби, на ѣрешњу, āѣде ѣô ѣуке;

зā бāнку, ѣôд грѣвнôм, у клѣѣву, на лāђи, у лāђу, кôд мājкѣ, на ѣрāвди бôга, зā ѣкāљу, ис црквѣ, кô-црквѣ, ѣрѣ-црквôм, у цркви, у цркву;

на годину/годну, на јāйку (= на јабуку), у јагоде, у корѣце, из ноздрѣвā, зā удају;

на смрѣ, ѣрѣ-смрѣ, у смрѣ.

11. Не мање често на овај начин повлаче се акценти и с главни-не акцентогених облика именичких и придјевских замјеница — свих осим оних поменутих у т. 4. Исп.:

ѣ jā, нѣ jā, бѣз мене, зā мене, кôд мене, крај мене, ôд мене, на мени, ô мени, у мени;

ѣ ѣѣ, нѣ ѣѣ, бѣс ѣѣѣ, зā ѣѣѣ, крôс ѣѣѣ, на ѣѣѣ, ус ѣѣѣ, на ѣѣѣ, ô ѣѣѣ, ѣô ѣѣѣ;

нѣ ѣôн/ѣун, бѣж ѣѣга, ôд ѣѣга, кôд ѣѣга, крај ѣѣга, ôд ѣѣга, нѣж ѣѣга, уѣж ѣѣга, зā ѣѣм, нāд ѣѣм, ѣôд ѣѣм, сā ѣѣм, на ѣѣм;

брѣж ѣѣ, ôд ѣѣ, крај ѣѣ, окô ѣѣ, уѣж ѣѣ, зā ѣôм, ѣрѣд ѣôм/ѣѣм, на ѣôј/ѣѣј;

ѣ мѣ, нѣ мѣ, ôд нāс, крај нāс, зā нами/нама, ѣрѣд нами/нама;

ѣ вѣ, нѣ вѣ, брѣз вāс, ôд вāс, ôд вāс, зā вами/вама, ѣрѣд вами, ô вами;

брѣж ѣѣ, на ѣѣ, окô ѣѣ, међу ѣѣ, зā ѣѣма, на ѣѣма, ѣрѣд ѣѣма;

кô-себе, окô себе, на себи, ѣô себи, у себи;

ô ком, ѣô ком/кум, ô чем;

òd mōg̃*, nà mŭm, ò-švōg̃*, ù svōm, ù našom gáju, ĩrèd našōm šīā-lōm, ù našōj sīārōj kŭhi, nà ņīvōm ĩdodu (= тавану), ù ņīvōm жīšū, ĩж ņīvē kŭhē, ù ņīvōj ĩojāšū;

ò šogā, zà ĩšijem, sà šijem, ò šomē, ò šōj, zà šijēm, ù ĩšijē báj-ša, ù ĩšijēm, zà-nogā šāmo, ù-nāj vēlikī, ù-nomē gáju, ù-nōj sōbīci; ĩ sveg sŕca, ù svōj zēm̃i.

11.1. Б и љ е ш к а: Једносложни приједлози у позицијама испред енклитика имају дугоузлазни нагласак (*): *zà ме, nà ме, ĩò ме, zà ше, nà ше, ĩò ше, ù ше, zà се, nà се, ù се, zà нас, nà нас, zà вас, ĩò вас, ù вас* и сл., а такав акценат наведени приједлози понекад добијају и у позицијама испред замјеничких облика *њу* и *њу(x)*: *zà њу, nà њу, ĩò њу, zà њи, nà њи, ĩò њи*, итд.

12. До оваквог преношења акцената долази и у придјевским синтагмама:

nà Бадњи дāн, ĩз дŭњōg̃ краја, nà Свѣшōg̃* Сāву, ò-црнōг ја-сѣн'ића, ĩò цѣō дāн, ĩò цјелу нŭћ, ĩ сīārī би бŭме, нѣ сīārī — нѣ млāдī не држѣ òò šogā.*

13. У везама проклитика са облицима редних бројева, такође: *nà другī дāн, ò-другōg̃* сīна, ĩс шрехōг рāзрѣда, ù шрехŭ, ù ĩēšī рāзрѣд*, и сл.

14. Са глаголских форми по овом моделу помјерају се акценти с оних облика презента који у првом слогу имају силазне акценте, као и акценти с облика аориста, императива и глаголских придјева радних једног броја глагола:

нѣ видīm, нѣ волīm, нѣ волī, нѣ дāм, нѣ дā, нѣ дајŭ, да ĩ дōћŭ, нѣ знāм, нѣ игрā, да идѣ, нѣ идѣм, нѣ идѣ, нѣ идŭ, нѣ кāжѣмо, нѣ мерем, нѣ мош, нѣ мере/маре, нѣ могŭ, нѣ мислīm, ĩ нѣмā, нѣ орѣ, нѣ орѣмо, нѣ ĩāнšīм, нѣ рāдīm, нѣ сѣ (= не сиса), нѣ славīмо, нѣ сīāvāмо, нѣ слу-шајŭ, нѣ чѣйā, нѣ чŭвā, нѣ шушкā;

нѣ би, нѣ виђе дōбро, нѣ даде òн, нѣ дадоше, нѣ знаде рѣћи, нѣ сјѣде, нѣ сīаде нег̃ минŭшī, нѣ ћѣде нѣшīа, вāлā и нѣ чу;

нѣ брини, нѣ дāј, нѣ иди, нѣ лāј, нѣ лези врāжѣ;

мāлō ĩ шō, нѣ би нѣ сврāћā, нѣ знала кŭћи дōћи, цѣсам нѣ јела, цѣсом вāлā нѣ чула нѣ видла;

15. Нису необичне ни прилошке везе типа: *nāvāздāн, ĩdvāздāн, òдондā, ĩ-вāмо, ĩ сад^ш је, ĩ шад^ш — ĩ сад^ш, нѣ шад^ш — нѣ сад^ш, нѣ го-ре — нѣ доље, нѣ лāни, нѣ шāмо — нѣ āмо*, и сл.

б.3. Посебни случајеви

16. У њих се убрајају примјери који свједоче о укључивању неких других ријечи у проклитичке односе, а да ни та појава није непозната овоме говору, показују сљедеће потврде:

добро љиџро, дѡбар д̄ан, добар д̄ан, доб̄ар вече, добра в̄еч̄е, добро в̄еч̄е;

v̄az duḡi d̄an, sv̄e љeџo ḡaњ̄a, sv̄u год̄ичну рад̄и, sv̄u н̄оћ̄ орд̄я;

v̄az дв̄а иџе (= идите), иџемо нас иџри, д̄е њи двије;

ѣдно дв̄а мейра, дв̄а мјесѣца, дв̄а с̄аџа, дв̄је киле мѣса, дв̄је куџе, дв̄је краве, иџри д̄ана, иџи иџад̄а, ш̄ез год̄ина, д̄е вал̄а с̄ио год̄ина, иџа с̄ио кил̄а;

ио год̄ичн̄е, ио д̄ана, ио кил̄е, ио куџ̄е.

в. ЗАВРШНА ЗАПАЖАЊА

17. Што се тиче релевантних података — то би било оно најважније. А њихова анализа, опет — уз узимање у обзир поменуте чињенице о факултативности појава — напосто тјера да се, на крају, о свему резонује овако:

а) Чињеница је да изложена грађа показује висок степен подударности односа у проклизи у овоме говору са оним што је на том плану кодификовала Вук-Даничићева норма¹⁰ и онога што показују одговарајуће прилике у неким другим говорима источнохерцеговачког типа.¹¹ Јесте да она упућује и на ситније неподударности које у том погледу постоје између стања у говору лапачких Срба и онога што налазимо било у књижевном језику, било у неким другим источнохерцеговачким говорима, али пошто се ради о неподударностима више формалног него суштинског карактера,¹² ниједна се од тих несагласности не може уврстити у списак дискриминанти по којима се говори источнохерцеговачког дијалекта дијеле на двије групе говора — југоисточну и сјеверозападну.

б) Бројне потврде наведене у т. 16. показују, такође, да лапачке и личке прилике не говоре ни у прилог оних размишљања која су спремна да изложене појединости уврсте у ред оних посебности које се могу „сматрати типичном особиним југоисточне гране источнохерц. дијалекта“.¹³

¹⁰ Исп. одговарајуће одјелке у књизи Ђ. Даничића, *Српски акценџи* (приредио М. Решетар), СКА, Београд-Земун, 1925.

¹¹ В. нпр. Г. Ружичић, *Акценџајски систем иџеваљског говора*, СДЗб, књ. III (1927), Ј. Вуковић, *Акценџај говора Пиве и Дробњака*, СДЗб, књ. X (1940), М. Станић, *Ускочки акценџај*, СДЗб, књ. XXVIII (1982), М. Николић, нав. дј., 29-57. и др.

¹² Већина њих је углавном мотивисана тиме што понеке ријечи у овом говору у свом основном облику имају другачије акценте од оних које је кодификовао Даничић, односно од оних какве налазимо у неким другим говорима источнохерцеговачког типа.

¹³ М. Николић, нав. дј., 41, у напмени под текстом.